

Jabok – Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická

1. Úvod do sociální správy I.

Sociální politika 2

Mgr. Jan Matěj Bejček

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Inovace VOV
pedagogicko-sociální oblast

Struktura prezentace:

- Základní pojmy
- Cíle sociální správy
- Oblasti sociální správy
- Systémové dělení sociální správy
- Druhy správy
- Pojetí sociální správy

Co je to sociální správa?

- Pod pojmem správa je obvykle chápána určitá lidská činnost, jejímž smyslem a podstatou je zabezpečování výkonu a řízení určitých záležitostí, přičemž toto jednání je charakteristické jistou trvalostí, systematičností, organizovaností a plánovitostí a slouží k dosahování žádoucího výsledku. (Merkl in Tomeš, 2009: 20)
- Je to činnost sledující záměrně nějaký cíl, řídící za trvalým účelem příslušné záležitosti. Činnost se pak může sledovat podle subjektů, jichž se to dotýká nebo podle objektů, které se spravují.
- Z pohledu sociologie to je **administrativa, administrace, obecné označení institucionalizované kontrolní a regulativní činnosti, týkající se především veřejných záležitostí.**
- Patří sem však i soukromoprávní sektor /činnost dalších neziskových i ziskových subjektů/.

Sociální správa v užším pojetí

- **Souhrn orgánů a organizací konajících v sociální sféře a realizujících sociální politiku určitými nástroji, prostředky a technikami.**

(Tomeš, 2009)

Cíle sociální správy

- zajistit lidem výdělků
- život a práce ve zdravém prostředí
- ochrana v době nemoci a invaliditě
- důstojné dětství, mateřství a stáří
- přiměřená pomoc v sociální krizi
- rovné zacházení

Oblasti sociální správy

- Sociální pojištění a připojištění (nemocenské pojištění, důchodové pojištění, úrazové pojištění)
- Sociální podpora
- Sociální pomoc a služby
- Zaměstnanost
- Zdravotní správa
- Školství (např. sociální stipendia), bydlení, migrace

Systemové dělení sociální správy

- 1. podle toho, kdo je vlastní** – na soukromoprávní a veřejnoprávní /státní, samosprávné/
- 2. podle ekonomické povahy** – na systémy komerční /ziskové/ a na systémy občanské /neziskové/
- 3. podle klientely, které slouží** – na občanské a zaměstnanecké
- 4. podle oboru činnosti na:**
 - *systémy práce a zaměstnání* /úřady práce, služby zaměstnanosti, úřady bezpečnosti práce/
 - *systémy sociálního zabezpečení* /sociální pojištění, státní sociální podpora, sociální pomoc, sociální služby apod./
 - *systémy zdravotnické* /zdravotní pojištění, hygienická ochrana/
 - *systémy vzdělávací nebo školské* /povinná školní docházka, sociální stipendia/ (Tomeš, 2009)

Druhy správy

Podle povahy právních vztahů rozeznáváme:

- správu **VEŘEJNOPRÁVNÍ** neboli **VEŘEJNOU** (státní a jiné veřejnoprávní instituce – kraje, obce, veřejnoprávní fondy, apod.);
- správu **SOUKROMOPRÁVNÍ** neboli **SOUKROMOU** (např. organizace zřízené podle občanského zákoníku).

(Tomeš, 2009)

Veřejná správa

- Vztahuje se k oblasti **veřejnoprávních vztahů**; je zřizovaná státem ke správě věcí veřejných ve veřejném zájmu. Její orgány jsou zpravidla voleny občany v souladu s pravidly stanovených právním řádem.
- **Mezi úkoly veřejné správy patří:** ochrana veřejného pořádku, bezpečnost a obrana státu, zahraniční politika, hospodářská politika, sociální, zdravotní a školská sféra.
- **Veřejnou správu zajišťuje:** stát, kraje, obce, veřejnoprávní fondy apod.
- **Složkami veřejné správy jsou:** státní správa a veřejná samospráva.

Státní (sociální) správa

- Je zajišťována vrcholnými, ústředními a územními orgány státní správy – vláda, ministerstva, místní orgány, příp. další pověřené orgány.
- Je zde uplatňována tzv. vertikální hierarchie, tzn., že pravomoc je soustředěna na vrcholné orgány státní správy.
- Mezi úkoly státní správy patří především aplikace zákona, rozhodování o právech a povinnostech právnických a fyzických osob v rámci výkonu veřejné správy, realizace státní politiky a sledování státních zájmů.
- Vydává obecné a individuální právní akty, uzavírá veřejnoprávní dohody, provádí výkon rozhodnutí.

Veřejná (sociální) samospráva

- Jedná se o druh veřejné sociální správy, kterou vykonávají jiné subjekty než stát (kraje, obce, veřejnoprávní fondy apod.).
- Podíl občanů na řízení věcí veřejných, bezplatný a čestný výkon funkcí.
- Je zde uplatňován princip subsidiarity.
- **Územní samospráva** – právo samostatně rozhodovat o svých záležitostech (obce x kraje)
- **Zájmová / Profesní samospráva** – subjekty se sdružují za účelem společného zájmu, který sledují (typicky profesní komory)
- *Příp. věcná – dobrovolné sdružování (např. svazky obcí)*

Organizační principy veřejné správy

Ve veřejné správě a v jejím výkonu se uplatňují tyto organizační principy:

- *princip územní, věcný a funkční*
- *princip centralizace a decentralizace*
- *princip koncentrace a dekoncentrace*
- *princip monokratický a kolegiální*
- *princip volební a jmenovací*

Princip územní, věcný a funkční

- **Územní princip** vymezuje působnost veřejné správy vzhledem k teritoriu, oblasti, regionu. Platí obecně, že určení takového vymezení je podle administrativního členění státu.
- **Věcný princip** prosazuje při organizaci veřejné správy homogenitu agend, které jsou vykonávány. Působnost orgánů veřejné správy je tak stanovena podle záležitostí, které jsou jim svěřeny např. sociální věci, zdravotnictví, školství.
- **Funkční princip** se prosazuje při budování tzv. průřezových orgánů veřejné správy, to jest takových, které mají za úkol koordinovat činnost různých orgánů v případě, že objekt veřejné správy spadá svojí náplní činnosti do několika oblastí správy.

Princip centralizace a decentralizace

- Tento princip úzce souvisí se stylem řízení, s delegací rozhodovacích pravomocí a o odpovědnosti ve vertikálním směru.
- **Centralizace** ve veřejné správě znamená soustředění rozhodovacích procesů do ústředních orgánů. Centrální orgán buď sám rozhoduje a provádí i rozhodnutí, nebo výkon správy může delegovat na složky nižší, ovšem bez pravomocí odpovědnosti. Nižší složka je pak pouze výkonnou složkou.
- **Decentralizace** je takový princip organizace, kdy spolu s výkonem činností je na nižší složky delegována i pravomoc a odpovědnost. V tomto případě jsou nižší složky nezávislé na ústředních orgánech a jsou pouze v určitém daném rozsahu kontrolovány centrálním orgánem.

Princip koncentrace a dekoncentrace

- **Princip koncentrace a dekoncentrace** – v horizontální rovině vypovídá koncentrace, případně dekoncentrace o tom, zda jsou agendy svěřeny jednomu či více orgánům, mezi nimiž není vztah podřízenosti (např.: při slučování či dělení ministerstev).
- Základem vertikální dekoncentrace je vždy delegovaná působnost, ale zachovává se podřízenost orgánům centrální státní správy.

(Tomeš, 2009)

Princip kolegiální a monokratický

Princip jmenovací a volební

- **Princip kolegiální a monokratický** - pro kolegiální orgán je charakteristické, že jej tvoří větší počet členů schvalujících rozhodnutí hlasováním. Monokratický orgán je reprezentován jednou osobou, jejíž rozhodnutí zastupuje vůli celého orgánu (v případě hejtmana krajského úřadu, ministra).
- **Princip jmenovací a volební** - tento princip má úzký vztah k obsazování míst ve veřejné správě. Jmenovací princip ve veřejné správě je pravidlem, volební princip je uplatňován zejména v oblasti samosprávy.

(Tomeš, 2009)

Soukromá správa

- Vztahuje se k oblasti **soukromoprávních vztahů**, tzn., že může zavazovat pouze osoby, které jsou ve specifickém (dobrovolném) vztahu k dané správě (členové spolku, zaměstnanci podniku apod.)
- Poměry v soukromé správě se řídí právním řádem (zákon je závazný i pro instituce vykonávající správu), tak i vlastními právními akty, k jejichž vydání není třeba předchozí právní úpravy (např. vnitřní řády, stanovy, organizační řády apod.).
- Soukromá správa je zisková (komerční) a nezisková (občanská).

Pojetí (modely) sociální správy

1. Liberální model
2. Korporativní model
3. Institucionální model
4. Totalitní model

Liberální model

- Důraz na regulaci vztahů mezi občany a jejich ochranou.
- Minimální sociální transfery.
- Dávky a služby jsou určeny jen těm nejpotřebnější. Cílem je, aby se občané zabezpečovali sami.
- Uplatňuje se zde svépomocná solidarita, ve společnosti je zastoupeno vysoké procento soukromé správy a vysoká míra decentralizace.

(Tomeš, 2009)

Korporativní model

- Stát v tomto systému nutil zaměstnavatele a občany, aby se o sebe postarali, ale také nutil obce, aby zabezpečily ty, kteří pomoc potřebovali a nebyli schopni se o sebe postarat a ve veřejném zájmu by je musel zabezpečovat stát.
- Stát organizuje povinnou solidaritu.
- Uplatňuje se zde princip subsidiarity.

(Tomeš, 2009)

Institucionální model

- Založen na vysoké míře solidarity, na principech občanské společnosti.
- Dále je založen především na občanské solidaritě a transferech, které organizuje veřejnosprávní sféra na všech stupních řízení a je doplněn bohatou činností soukromoprávních institucí.
- Úloha státu je omezena na legislativní garance, rozsáhlý státní dozor a finanční redistribuci prostřednictvím daní. Daňové zatížení obyvatelstva zde bývá vyšší než je tomu u jiných modelů.

(Tomeš, 2009)

Totalitní model

- Totalitní (paternalistický) model je založen na vysoké míře centralizace soustředěné do rukou státu.
- Omezení iniciativ v sociální sféře.
- Pomoc a služby jsou přidělovány v zákoně definovaným skupinám podle zákonných pravidel i vlastního uvážení.
- Vše je hrazeno ze státního rozpočtu.

(Tomeš, 2009)

Zdroje:

- TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.

